

The Project Gutenberg eBook of Mitä on jumalanpalvelus?, by Arvid Järnefelt

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Mitä on jumalanpalvelus?

Author: Arvid Järnefelt

Release date: January 7, 2016 [EBook #50867]

Language: Finnish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MITÄ ON JUMALANPALVELUS? ***

Produced by Jari Koivisto and Tapio Riikonen

MITÄ ON JUMALANPALVELUS?

Kirj.

Arvid Järnefelt

Kuopio, Osakeyhtiö Kuopion Uusi kirjapaino, 1901.

Tämä kirjoitus on jatkoa v. 1898 ilmestyneeseen "Evankeliumin alku" nimiseen kirjoitukseen, mutta ei edellytä ehdottomasti tutustumista viimemainittuun. "Evankeliumin alku" sisältää: 1) kriittisen katsahduksen evankeliumissa tavattaviin kertomuksiin Jeesuksen syntymisestä yliluonnollisella tavalla neitseestä Mariasta, sekä 2) esityksen Jeesuksen henkisestä syntymisestä Johanneksen saarnaa kuullessaan ja sen johdosta mieltiessään korven yksinäisyydessä ihmiselämän perustuksia. Kirjoituksessa tullaan siihen johtopäätökseen, että tämän henkisen syntymisen tarkoitus ei suinkaan ole todistaa Jeesusta erilaiseksi muihin ihmisiin nähden, vaan päinvastoin antaa avain hänen ihmis-sydämmeensä ja osoittaa hänen sisällinen, inhimillinen suhteensa Jumalaan. Korven taistelu esitetään jokaiselle ihmiselle mahdollisena henkisenä uudestisyntymyksenä.

Mitä on Jumalanpalvelus?

Evankeliumin alku kertoo Jeesuksen henkisestä syntymisestä Johanneksen saarnaa kuultuaan ja korven yksinäisyyteen mentyänsä.

Johannes saarnasi, että jumalan valtakunta on lähestynyt, eli että ihmiset, muutettuaan mielensä elämän tarkoituksesta, saattoivat elää maan päällä jumalan välittömän valtikan alaisina.

Kuullessaan tätä oppia Jeesus tunsikin sydämissään jumalan välittömän hallitsija-äänien, joka vakuutti hänelle, että se, mitä Johannes puhuu, on totta, eli että "sinä olet minun poikani ja minä rakastan sinua".

Tässä hengessä lähti Jeesus korven yksinäisyyteen miettimään uutta elämän-ymmärrystensä. Jos piti joka hetki tehdä Jumalan tahtoa, niin oli selvää, että piti samalla luopua kaikesta siitä ihmisten tavallisesta työnaiheesta, jonka tarkoituksena on oman olemisen turvaaminen.

Korpeen mennessään oli Jeesuksen vastattavana seuraavat elämänkysymykset:

1) Kun en voi elää syömättä, niin voinko silloin täydellisesti heittäytyä jumalan pojaksi? Jos kaikki ihmiset yhtäaikaan olisivat päättäneet tehdä työtä vaan yhteiseksi hyväksi eli välittömästi Isän käskyn mukaan, niin silloin ei tietysti kukaan tarvitsisi ajatella erikseen omaa toimeentuloansa. Mutta nyt olen minä vaan yksin jättänyt ihmisten yhteiskuntalaitoksen ja tahdon elää maan päällä niinkuin olisin Jumalan valtakunnassa. Voiko se käydä päinsä, kun en minä voi tehdä ihmeitä ja muuttaa kiviä leiväksi?

2) Samalla perustuksella hän epäilee myöskin voivansa kokonaan luopua itsensä suojelemisen ajatuksesta. Eihän hän voi heittäytyä katolta rikkoontumatta. Voiko hän siis myöskään elää maailmassa yksin, niinkuin se olisi Jumalan valtakunta, kun hän silloin asettuu yksin kaikkea vastaan, tulee tehneeksi ja opettaneeksi semmoista, mikä tekee kaikki vallanpitäjät hänen vihollisikseen. Kun ei Isä häntä varjele, jos hän katolta heittäytyy, niin onko hänen tässä toisessaakaan suhteessa kokonaan luopuminen itsensä-suojelemisen ajatuksesta, eli voiko hän pitää itseään täydellisesti jumalan poikana?

Nämät epäilykset häipyvät häneltä korven yksinäisyydessä, ja jättäen kaikki näkyvät valtakunnat ja ne edut, joita nämä palvelijoillensa tuottavat, hän palaa korvesta elääkseen ihmisten joukossa tunnustamalla Isää ainoaksi vallanpitäjäksi.

Tämä korven taistelu ilmaisee, mitä Jeesuksen *usko* oli. Lyhyimmin sanottuna oli Jeesuksen usko siis siinä, että ihminen on kokonaan Isän vallassa, tai että ihminen on Jumalan poika, tai vielä, että ihmisen on eläminen Jumalan valtakunnassa.

Täytyy siis uteliaasti kysyä, mitä kertovat evankeliumit hänen ensimmäisistä askeleistaan elämän todellisuudessa, "ihmisten keskuudessa"? Millä teoilla hän siis palveli Isää eli teki pojan tekoja.

Matteuksella kerrotaan näin (4: 17): Siitä ajasta rupesi Jeesus saarnaamaan ja sanomaan: tehkää parannus; sillä taivaan valtakunta lähestyi. (23) Ja Jeesus vaelsi ympäri kaiken Galilean, ja opetti heidän synagogissansa, ja saarnasi valtakunnan evankeliumia, ja paransi kaikkinaiset taudit ja kaiken sairauden kansan seassa. (24) Ja sanoma kuului hänestä kaikkeen Syyrian maahan. Ja he toivat hänen tykönsä kaikkinaisia sairaita, moninaisilla taudeilla ja kivuilla vaivatuita, ja piruilta riivatuita, ja kuutaudillisia, ja halvatuita: ja hän paransi ne. (25) Ja häntä seurasi paljon väkeä Galileasta, ja niistä kymmenestä kaupungista ja Jerusalemistä ja Judeasta, ja niistä maakunnista sillä puolella Jordanin. Mutta koska hän näki kansan, astui hän ylös vuorelle... (seuraa vuorisaarna).

Markuksella (1: 14-55) on myöskin kerrottu Jeesuksen ensimmäiset teot samalla tavalla: hän saarnaa taivaan valtakuntaa, mutta ajaa ennen kaikkea ulos perkeleitä, tekee ihmeitä ja hämmästyttää niillä kansan.

Luukkaalla sanotaan: (4: 14) Ja Jeesus palasi hengen väessä taas Galileaan, ja sanoma kuului hänestä ympäri kaiken lähimaakunnan. (15) Ja hän opetti heidän synagogissansa ja kunnioitettiin kaikilta. (16) Ja tuli Natsaretiin, kussa hän kasvatettu oli, ja meni tapansa jälkeen sabbatin päivänä synagogaan ja nousi lukemaan. (17) Ja hänelle annettiin Esaias profeetan raamattu. Ja kun hän raamatun avasi, löysi hän sen paikan, kussa kirjoitettu on: (18) Herran henki on minun päälläni, sentähden on hän minun voidellut, ja lähettänyt minut saarnaamaan köyhille hyvää sanomata, parantamaan särjetyitä sydämiä, saarnaamaan vangeille lunastusta, ja sokeille näkönsä jälleen saamista, särjetyitä vapautteen saattamaan: (19) Saarnaamaan Herran otollista vuotta. (20) Ja kun hän pani raamatun kiinni, antoi hän sen palvelialle, ja istui: ja kaikkein silmät, kuin synagogassa olivat, katselivat hänen päällensä. (21) Ja hän rupesi heille sanomaan: tänä päivänä on tämä kirjoitus täytetty, kuin te nyt kuulette. (22) Ja kaikki antoivat hänelle todistuksen, ja ihmettelivät niitä armon sanoja, kuin hänen suustansa läksivät ulos; ja

he sanoivat: eikö tämä ole Joosefin poika? (23) Ja hän sanoi heille: sanokaat kaiketi minulle tämä sananlasku: parantaja paranna itses: ne, kuin me kuulumme tapahtuneen Kapernaumissa, tee myös tässä isäs maalla. (24) Mutta hän sanoi: totisesti sanon minä teille: ei yksikään profeetta ole isänsä maalla otollinen. (25) Vaan minä sanon teille totuudessa: monta leskeä oli Israelissa Eliaan ajalla... (26) Ja ei Elias lähetetty yhdenkään heidän tykönsä, vaan leskivaimon tykö *Sidonin Sareptaan*. (27) Ja monta spitalista oli Israelissa Eliseus profeetan ajalla; ja ei yksikään heistä puhdistettu, vaan Naeman se *Syrialainen*. (28) Ja kaikki kuin synagogassa olivat, tulivat vihoja täyteen, koska he nämät kuulivat. (29) Ja he nousivat ylös, ja ajoivat hänen ulos kaupungista: ja veivät hänen hamaan vuoren kukkulalle, jonka päälle heidän kaupunkinsa rakettu oli, syöstäksensä häntä alas. (30) Mutta hän kävi ohitse heidän keskeltänsä, ja meni pois. (31) Ja meni Kapernaumiin, Galilean kaupunkiin, ja opetti heitä siellä sabbatin päivänä. (32) Ja he hämmästyivät hänen opetustansa: sillä hänen puheensa oli voimallinen.

Johanneksella (2: 1-11) löydämme uteliaisuutemme vastaukseksi kertomuksen — Kaanaan häistä, s.o. siitä kuinka hän muutti veden viiniksi ja sillä niinikään hämmästytti kaiken kansan, "ilmoitti kunniansa", kuten sanotaan, jonka ihmetyön johdosta sitten "opetuslapset uskoivat hänen päällensä". —

Jonkinlainen pettymyksen tunne valtaa mielen näiden kertomusten ensimmäisen yleisen vaikutuksen johdosta. On juuri luettu evankeliumin alku ja kaikista sitä himmentävistä lisäkertomuksista, taruista ja väärinkäsityksistä huolimatta löydetty pääsy Jeesuksen omaan sisälliseen elämään. Ja nyt kysymme totisella uteliaisuudella, täynnä luottamusta siihen, että se mitä edempänä tulee ei voi olla muuta kuin yhä jatkettava, yhä selvemmäksi käypää esitystä tästä sisällisestä ilmestyksestä: mihin tekoihin Isän tahto nyt viepi Jeesusta? Mutta vastauksen sijaan näyttää meitä ensi katsahdukselta kohtaavan vaan kertomuksia ihmeistä, perkeleitten ulosajosta, halvattujen ja rampojen parantamisesta, veden noitumisesta viiniksi. Joka haaralta näkyy jälleen punoutuvan samat esteet käsityksellemme, kuin alkaessamme lukea evankeliumia. Kaikki mikä on kerrottu Jeesuksen ensimmäisestä esiintymisestä hänen tultuaan korvesta, nähtävästi taaskin tarkoittaa vaan todistaa, että juuri se, mikä meille oli suurin aarre, se, että Jeesuksen tilinteko omasta sisällisestä suhteestansa Jumalaan oli oleva meidän oma suhteemme, se oli vaan väärinkäsitystä meiltä: Jeesus onkin muka käsitettävä erikoiseksi jumalihmiseksi, ja hänen tekonsa ihmeiksi, juuri tämän hänen erikoisasemansa tunnustähdiksi.

Jollemme tahdo tämän johdosta jättää evankeliumia lukematta, kuten niin monet ihmiset menettelevät tästä samasta syystä ja useimmiten juuri tähän saakka luettuansa, niin ei meillä ole jäljellä muuta kuin taaskin ajatella, että tässäkin jotkin yksinkertaiset tosiasiat ovat vaan väärinkäsitetyt ja sittemmin tahallaan vääristetyn väärän tarkoituksen saavuttamiseksi.

Jotainhan Jeesuksen on täytyntä tehdä sen jumalanpalveluksen nimessä, joka oli tullut hänen elämänymmärykseen korvesta lähtiessä.

Väärässä tarkoituksessa on nähtävästi tahdottu käyttää Jeesuksen yksityisiä tekoja todistamaan hänen erikoisuuttansa muihin ihmisiin nähden. Tämä tarkoitus on vienyt etupäässä selittämään, että se, mitä Jeesus teki ja mikä ihan luonnostaan herättää suurinta uteliaisuutta, ei suinkaan saanut olla semmoista, mitä jokainen voi ihmisenä tehdä tai vielä vähemmän: mitä jokaisen ihmisen pitää tehdä. Hänen tekonsa ovat siis selitetyt järjestään ihmeteoiksi eli tunnustähdiksi, jotka nyt muka todistavat hänen kunniansa ja erikoisuuttaan. Meidän käsityksemme mukaan taas päinvastoin, jos meillä on jotain tekemistä Jeesuksen toimien ja tekojen kanssa, niin vaan saadaksemme tietää mitä meidän itsemme on tekeminen elämässä, ja koko pyrkimyksemme on siis noista teoista löytää takasin Jeesuksen omaan sisälliseen käsitykseen.

Jos jätämme kertomuksista syrjään kaiken sen, mitä tuo väärä tarkoitus on voinut luoda, niin jääpi jäljelle aivan vähäsen, eikä mitään kummastuttavaa, vaan se on sitä tärkeämpää ja sitä enemmän hänen oppiansa selventävää: Meidän täytyy silloin etupäässä huomata, että Jeesus jättää kotomaansa ja omaisensa, että hän menee vieraisiin paikkoihin ja julistaen kaikkialla samaa Jumalan valtakuntaa palvelee vieraita ihmisiä, semmoisia, jotka enin tarvitsevat apua, niinkuin nämät enin apua tarvitsevat olisivat hänen läheisimpänsä, ja myöskin riippumatta siitä ovatko he omanmaalaisia vai muukalaisia hänelle.

Heti kun näin sammutamme sen väärän valon, jonka piti loistaa ihmeistä ja joka, pääasiaksi tehtynä, oli häikäsyllään himmentänyt kaiken muun ympäriltänsä, huomaamme, että nyt toinen, uusi pääasia selvenee luetusta eteemme: edessämme on Jeesuksen jumalanpalvelus, semmoisena kuin hän sen itselleen korvessa selvitti.

Kaikki on täydessä sopuinnussa hänen uuden korvessa selviytyneen elämänymmäryksensä kanssa:

Ajattelematta omaa *toimeentuloansa* näemme nyt tämän ihmisen ryhtyvän työhön, josta ei ole eikä voi olla mitään palkkaa. Ilman mitään yksityisomaisuutta hän kuljeskelee vierailta mailla ja palvelee sekä ruumiinsa että henkensä voimilla kaikkein kurjimmassa tilassa olevia ihmisiä. Niinikään hän, ajattelematta omaa *suojaa ja turvallisuuttansa* jättää kotinsa, kotikylänsä ja kotimaansa ja palvelee

vihattuja muukalaisia lähimmäisinänsä. Poikettuansa vihdoinkin myöskin kotimaahansa hän nimenomaan sanoo, ettei Jumala käske profeetaa erityisesti kotimaata palvelemaan, vaan voi pitää syyrialaista parempana kuin israelilaista, joista sanoista he ajavatkin Jeesuksen ulos kotikaupungista ja uhkaavat ottaa hengiltä (Luuk. 4: 23-30).

Toisin sanoen, hän menettelee itse niinkuin sittemmin käski ystäville, joita lähetti samalla tavalla palvelemaan. Ensiksikin mitä *toimeentuloon* tulee, hän sanoi heille: "Ei teidän pidä varustaman itseänne kullalla eikä hopealla, eikä vaskella teidän vyöllenne, eikä evässäkillä matkalle, eikä kahdella hameella, eikä kengillä, eikä sauvalla; sillä työmies on ruokansa ansainnut"; — ja mitä itsensä *suojelamiseen* tulee, hän sanoi: "Kavahtakaat ihmisiä, sillä he ylönantavat teidän heidän raastupiinsa, ja heidän synagogissansa he hosuvat teitä. Te viedään myös päämiesten ja kuningasten eteen minun tähteni, heille ja pakanoille todistukseksi. Koska he teitä ylönantavat, älkääät murhehtiko, kuinka eli mitä teidän pitää puhuman: sillä teille annetaan sillä hetkellä, mitä teidän pitää puhuman. Sillä ette te ole, jotka puhutte, vaan teidän Isänne henki, joka teissä puhuu." (Matt. 10: 9, 10, 17-20).

Näemme tästä nyt, että se, mitä Jeesus tarkoitti sanoilla: "Herraa sinun Jumalatas pitää sinun palveleman ja häntä ainoata kumartaman," joilla vanhan testamentin sanoilla korven taistelu päättyy, — oli jotakin aivan toista kuin mitä juutalaiset niillä tarkoittivat, jotka suorittivat jumalanpalvelusta temppeleissä ja siellä kaitsivat "kaikkein pyhintänsä".

Mutta erotus ei rajoitu suinkaan ainoastaan juutalaisiin. Jos Jeesuksen jumalanpalvelus tarkoittaa todellakin tämmöistä välitöntä työntekoa jumalalle *ilman oman toimeentulon ja suojan ajatusta*, niin sama erotus on vielä meidänkin ja Jeesuksen käsitysten välillä jumalanpalveluksesta. Sekä juutalaiset että me tarkoitamme jumalanpalveluksella joko erikoisia menoja tai ainakin pyyntörukouksia, jotavastoin meidän jokapäiväinen *työmme*, kuten hyvin tiedämme, ei tarkoita jumalanpalvelusta, vaan juuri *omaa toimeentuloamme ja suojaamme*.

Me emme tee työtä köyhimmille, vaan niille, jotka voivat nykyisyydessä tai tulevaisuudessa maksaa meille. Me teemme työtä saadaksemme ihmisiltä palkkaa toimeentuloksemme, kauppiaille, maanomistajille, kirkolle, valtiolle. Samoin myös me omaksi suojaksemme sodimme muukalaisia vastaan, suojelemme itseämme vankiloiden ja poliisien avulla. Kaikki nämä toimet ovat meidän varsinaisia työalojamme. Mutta jumalanpalvelukseksi me sanomme sunnuntaisia toimituksia kirkossa ja rukouksiamme oman personamme ajalliseksi ja tulevaiseksi autuudeksi. Jeesus sitävastoin, kuten olemme nähneet hänen ajatuksistaan korvessa, ja tässä nyt luemme hänen jokapäiväisestä toiminnastaan, ei tarkoittanut jumalanpalveluksella mitään sunnuntaisia kirkkotoimituksia tai mitään pyyntöjä oman ajallisen tai iankaikkisen autuuden saamiseksi, vaan piti jumalanpalveluksena "valtakunnan sanan" eli korvessa saadun elämänyymmärryksensä noudattamista jokapäiväisessä arkielämässään.

Ulkonaisen, kirkonmenoilla palveltavan jumalan asemaan oli tullut, kuten Johanneksen evankeliumin alussa suoraan sanotaankin, "sana", s.o. välitön ilmoitus ihmissydämissä siitä, mitä työtä hänen on elämässä tekeminen. Ja niinkuin elämä on vaan tämän sanan omistamisessa, niin voi jumalanpalvelukseksikin enää sanoa vaan tämän sisällisen käskyn eli Jumalan tahdon täyttämistä. Palvelijan ei sanota palvelevan herraansa silloin kun hän pyytää tältä jotakin, kun hän polvistumalla osottaa tälle nöyryytymistä, sanoilla ylistää tätä j.n.e., vaan palveleminen voi tapahtua yksistään sillä, että palvelija täyttää isäntänsä käskyn. Ja nyt tuntee ihminen isäntänsä käskyt niinkuin poika tuntee isänsä tahdon, siis omasyntyisen pojan tavalla aina tietää mitä töitä hänen on talossa tekeminen.

Näin ollen Isää ei voi palvella kaikilla töillä, ei semmoisilla töillä, jotka tarkoittavat leivän, verhon varaamista tulevaisuutta varten, — josta johtuu yksien rikkaus ja toisten köyhyys, tai semmoisilla, jotka tarkoittavat oman hengen suojelemista kaikenlaisia vaaroja ja vihollisia vastaan, — josta johtuu vankilat, tappelut ja sodat. Ei voi myöskään sanoa, että palvelemalla valtiota palvelemme Jeesuksen Jumalata, sillä vaikkemme palvelisikaan valtiota palkan vuoksi, niin palvelemme valtion johtavien henkilöiden elämänyymmärrystä, eikä omaamme eli samaa kuin Jeesuksen. Palvellessamme valtiota olemme päinvastoin estetyt palvelemasta Jumalaa, sillä samalla hetkellä ei voi palvella kahta isäntää. Ei voi siis suinkaan sanoa kaikkea työtä yleisellä nimellä jumalanpalvelukseksi, vaan jumalanpalvelukseksi voi sanoa ainoastaan semmoista työtä, jonka välittömänä aiheena on Jumalan tahdon täyttäminen.

Jos nyt, pitäen silmällä tätä erotusta jumalanpalveluksen käsityksessä, luemme evankeliumia eteenpäin, niin tapaamme jo heti alussa useita kohtia, joissa Jeesus on suoraan puhunut sekä siitä, mitä jumalanpalvelus on, että siitä, mitä se ei ole.

1) Juutalaisten jumalanpalvelus tapahtui, kuten vielä meilläkin, pääasiassa heidän sunnuntaipäivänänsä, sabattina. Silloin suoritettiin kirkonmenot ja kaikki muut toimitukset Jehovan kunniaksi, joka oli itse asettanut tämän sabatin pitämisen liittonsa ehdoksi ja kulmakiveksi. Jeesus ei näytä olleen tietääksensä tästä päivästä, vaan jatkoi työtänsä aivan niinkuin muinakin päivinä: kulki matkoillansa, opetti tietämättömiä ja auttoi niitä ihmisiä, jotka hänen tiellensä sattuivat.

Kirkonmiehet nälkästyivät. Mutta hän vastasi, että he itse, kun oli kysymys heidän *omastaan*, kuten esimerkiksi heidän karjastansa, juottivat elukoitaan sunnuntaina niinkuin muinakin päivinä (Luuk. 13: 15), tai nostivat suosta nautan, joka oli sinne vajonnut (Luuk. 14: 5). "Mutta onhan ihminen paljon parempi nautaa, sentähden minun, jonka tarkoitus myöskin on auttaa omiani, ihmisiä, sopii kyllä olla sunnuntaina työssä." (Matt. 12: 12) Kirkonmiehet saivat Jeesuksen kiinni siitäkin, että hän heidän sunnuntaijumalanpalveluksensa aikana kuljeskellessaan pitkin kylää oli antanut opetuslapsensa hiertää tähkäpäistä *itselleen* syötävää. Tähän vastasi Jeesus, että olihan heidän kuningas Davidinsakin lupa syödä tempelissä näkyleivät nälkänsä, ja papit niinkään, huolimatta sunnuntaista, olivat siellä täydessä puuhassa. Ja hän jatkoi: "Mutta minä sanon teille: tässä on se, joka on suurempi kuin tempeli; mutta jos te tietäisitte, mitä se on: laupeutta minä tahdon ja en uhria, sitte ette suinkaan tuomitseisi viattomia (Matt. 12: 1-7). Sabatti on ihmistä varten tehty, ja ei ihminen sabattia varten. Niin on myös ihmisen poika sabatin herra" (Mark. 2: 27, 28).

2) Kirkonmiesten moitteeseen, ettei Jeesus noudattanut mitään ulkonaisia jumalisuuden sääntöjä, vastasi Jeesus osoittamalla, että noiden sääntöjen noudattaminen valmistaa ihmisille vaan petollisen tilaisuuden vapautumaan todellisesta jumalanpalveluksesta, joka on toistensa auttamisessa, ja ettei ulkonaisen jumalanpalveluksen tavoista luopuminen voi pahentaa ihmistä, koska ainoa pahennus ihmiselle voi tulla ainoastaan hänen omista sisällisistä ajatuksistaan (Mark. 7: 1-23).

3} Jeesus tuli pääsiäisenä Jerusalemin temppeliin, jolloin siellä olisi ollut suoritettava kaikkein juhlallisimmat jumalanpalvelus-menot ja jota varten sinne oli tuotu myytäväksi suuri joukko uhrielukoita, härkiä, lampaita ja kyyhkysiä. Mutta Jeesus teki nuorista itselleen ruoskan ja ajoi kaikki uhrieläimet ulos, niin että rahat menivät pitkin maata ja pöydät kaatuivat. Hän käski viemään kaikki tyyni pois ja sanoi, ettei hänen Isänsä huone ollut markkinapaikka. (Joh. 2: 13-15 ja Mark. 11: 16, 17).

Tavallisesti selitetään tätä paikkaa niin, että Jeesus olisi vaan kieltänyt pitämästä kauppaa tempelissä. Mutta pääkysymys oli nähtävästi *uhrielukoista*. Kaikki nuo elukat olivat nimittäin sinne tuodut juutalaisen jumalanpalveluksen suorittamista varten. Täytyy muistaa, että pappien uhritoimitukset katuvien syntisten puolesta, jotka ostivat elukoita ja toivat niitä heille uhrattaviksi, olivat juutalaisten jumalanpalvelusmenojen pääperustus. Ja kun siis Jeesus ajaa tempelistä ulos kaiken sen, mitä tätä jumalanpalvelusta varten tarvitaan, niin tahtoo hän tietysti sanoa koko heidän jumalanpalveluksensa mitättömäksi.

Seuraavassa kerrotaan, että juutalaiset vaativat häneltä tiliä siitä, millä oikeudella hän teki tällöisiä tekoja. Mutta Jeesus vastasi siihen, että hajoittakoot he tuon tempelinsä maan tasalle, niin hän herättää heille kolmessa päivässä eloon uuden tempelin (Joh. 2: 18, 19).

Näillä sanoilla on se selvä tarkoitus, että jos juutalaiset seuraisivat häntä, luopuisivat väärästä jumalanpalveluksesta, se on: hajoittaisivat tuon tempelinsä, jota pitivät jumalan asuntona, niin jumalan henki ottaisi asuntonsa heidän omaan sydämeensä ja syntyisi todellinen, elävä tempeli ihmisestä.

Tämä on sama ajatus, jota jo Johannes kastaja tarkoitti saarnallaan Jumalan valtakunnan lähestymisestä: että Jumalan tuntemiseksi ei tarvinnut mitään ulkonaista jumalanpalvelusta, vaan ainoastaan puhdistumista hengessä, jonka ajatuksen sitten Jeesus korvessa itselleen selvitti sanalla: ihminen on Jumalan poika, eli että ihminen palvelee Jumalaa niinkuin poika, joka tekee oman isänsä tahtoa, — ei siis millään kirkollisilla toimituksilla. Nyt sanoo Jeesus vielä enemmän. Hän sanoo, että ennenkuin ihminen voi tulla tällöiseen elävään uskoon, hänen on luopuminen väärästä jumalankuvasta ja sen palvelemisesta.

4) Yhtä suorilla ja selvillä sanoilla on Jeesus ilmaissut tämän saman seikan samarialaiselle vaimolle, joka piti häntä profeettana ja sentähden tiedusteli kumpi oli oikeassa, samarialaisetko, jotka rukoilivat jumalaa pyhällä vuorellansa, vai juutalaiset, jotka pitivät Jerusalemiä rukouspaikkana. Jeesus vastasi, että aika tulee, ja nyt jo on, että todelliset rukoilijat rukoilevat Isää hengessä ja totuudessa, sillä Jumala on henki, ja häntä on palveleminen hengessä ja totuudessa. (Joh. 4: 23, 24.)

Tämä sama eroitus on yhä vielä olemassa Jeesuksen jumalanpalveluksen ja meidän nykyisen jumalanpalveluksen välillä. Jeesus palvelee sitä sanaa, jota hän kuulee itsessään, mutta me palvelemme jotakin jumalankuvaa ja tarvitsemme sitä varten pappeja ja temppeleitä. Koko meidän käsityksemme jumalanpalveluksesta on yhteydessä sen kanssa, että me erityisinä hetkinä ja erityisissä paikoissa lähestymme hartaudessa tätä ulkonaista ajatuskuvaa jumalasta.

* * * * *

Ja nyt, 19 sataa vuotta Jeesuksen jälkeen, nousee kysymys: onko tämä meidän nykyinen ajatuskuvamme Jumalasta ollenkaan sitä samaa, mitä Jeesus tarkoitti Isällä?

Jumalankuva on: meillä se ajatuskuva, minkä jokainen ihminen on saanut jumalasta välittömästi annettujen opetusten perustuksella.

Mitä meidän nykyinen ajatuskuvamme sisältää, siitä opettaa lyhykäisyydessä katkismus.

On välttämätöntä pääpiirteissä uudelleen tarkastaa tämän meidän ajatuskuvamme historia.

Sen alku on kaukana. Se on ollut osaksi jo juutalaisilla, mutta meillä sittemmin täydentynyt lunastusopilla.

Mistä juutalaisten ajatuskuva on kotosin?

Tällä kansalla näyttää olleen alituinen sota *näkyvän* jumalankuvan palvelemista vastaan. Näkyvä jumalankuva, eli epäjumala, oli joku esine, johon epäjumalan palvelija saattoi kiinnittää ajatuksensa pyytäessään itselleen tai lähimmälle suvulleen menestystä. Jumalanpalvelus esiintyi sukujuhlien muodossa ja sen yhteydessä pidettiin tanssia ja mässäyksiä. Se ei sitonut yksilöä mihinkään velvollisuuksiin yläpuolella hänen omaa tai lähimmän sukunsa hyvinvointia.

Tämmöinen kuvainpalvelus lienee sentähden aina yhteydessä sen kehityskauden kanssa, jolloin ihmiset eivät ole vielä yhtyneet eri sukuja laajempaan yhdyskuntaan. Puujumalansa saattaa olla jokaisella kylällä. Mutta puujumala ei enää riitä kokonaisuudelle kansayhteydelle. Kansayhteys sotii hajoittavaa sukujen valtaa vastaan ja koettaa tarujen ja sitten kirjallisuuden avulla antaa kaikille yhteisen *ajatuskuvan* jumalasta eli jumalista. Mitä voimakkaampi kansallishenki, sitä yhtenäisempi on yhteinen ajatuskuva jumalasta.

Juutalaisilla näyttää jo varhain syntyneen ja kaikenlaisten koettelemusten ja selkkausten jälkeen muodostuneen varsinaiseksi uskonkappaleeksi se vaatimus, että jumalaa ei saa ajatella aistillisesti havaittavaksi olennoksi eikä siis tehdä näkyvää kuvaa, epäjumalaa, hänestä.

He sittemmin voittivatkin epäjumalanpalveluksen, niin että jokaisen juutalaisen tietoisuuteen painui vähitellen viha kaikkea kuvapalvelusta vastaan, joka ei asettanut mitään rajoja intohimoille eikä antanut mitään yhteistä käsitystä jumalan vaatimuksista *kaikkiin* juutalaisiin nähden, kun kuitenkin aate Juudan *kansan* erikoisesta tehtävästä jo oli kytemässä. Ei epäjumalanpalvelus olisi voinut tulla voitetuksi, ellei sitä olisi tunkenut tieltään juuri jokin uusi ilmoitus siitä, mitä jumala on, ja mimmoista palvelusta hän juutalaisilta vaatii. Se, mikä näin tarjoutui näkyvän jumalankuvan ja sen palvelemisen sijaan, oli Juudan kansan historia, eli historia siitä, kuinka Jehova oli johtanut Juudan *kansan* vainon maasta halki merien ja korprien luvattuun Kaanaan maahan, tehdäkseen tämän valitun kansansa koko maailman valtiaaksi. Nyt piti siis tämän historian antaa näkymätön ajatuskuva jumalasta. Kaikki heprealaiset profeetat ovat täynnänsä opetuksia siitä mimmoiseksi tämä kansallinen jumala on ajateltava. Profeetat osaksi kuvasivat runollisissa väreissä jumalan entisiä tekoja ja osaksi ennustivat voimakkailla, sytyttävillä sanoilla mitä jumala vastaisuudessa aikoi. Mooses erityisesti määritteli, mitä juutalaisen, kansansa jäsenenä, on tekeminen ja mitä jättäminen tekemättä palvelukseen tätä jumalaa ja ylläpitääkseen tehtyä liittoa hänen kanssaan. Tässä tarkoituksessa Mooses järjesti uhrijumalanpalveluksen ja määräsi muut teot, joilla Jehova oli palveltava, sekä rangaistuslain näiden tekojen laiminlyömisestä. Näin oli nyt näkyväisten jumalankuvain sijaan tullut "laki ja profeetat": juutalaisille oli annettu mahtava ajatus_kuva siitä jumalasta, joka oli luonut maailman, valinnut Juudan kansan omaksensa ja oli lähettävä Messiaan vapauttamaan tätä kansaa inhimillisestä orjuudesta ja saattamaan sitä maailman valtiaaksi. Ja tanssien ja mässäysten sijaan, joilla eri suvut olivat hyvittäneet ja lepyttäneet kotijumaliansa, tarkoitti tämän uuden mahtavan ja ainoan ajatusjumalan palveleminen, kuten sanottu, hänen lepyttämistensä ja pysyttämistensä kansalle antamissaan lupauksissa, joka palvelus tapahtui Mooseksen määräämien *laintöiden* suorittamisella.

Itse asiassa on tämä juutalaisten suorittama ylimeno näkyväisien epäjumalten kuvain palvelemisesta näkymättömän ajatuskuvan palvelemiseen kylläkin suuri edistysaskel. Jos juutalaiset eivät olekaan tulleet maailmanvaltiaaksi, kuten oli tarkoitus, niin on kuitenkin tämä heidän jumala-käsitteensä jyrkkä kehittäminen aistilliselta alalta ehdottomasti ajatuksen alalle saavuttanut kylläkin laajalle ulottuvan merkityksen. Ei ainoastaan Juudan historiassa, vaan niidenkin uudenaikaisten kansain historiassa, jotka muodostavat nykyisen kristikunnan, on pakanuuden heimotaistelujen lakkaaminen ja hajanaisten sukujen yhdistyminen kansalliseksi kokonaisuudeksi tapahtunut yhtäaikaan luopumisen kanssa tarunsekaisesta monijumaluudesta, jonka sijaan on tullut yhdellä tavalla ajateltu ja siis tämän ykseytensä avulla kaikkia yhdistävä ajatusjumala, niin sanottu kristittyjen jumala.

Tämä uusi kristittyjen ajatusjumala, joka tuli pakanallisten sukujumalien sijaan, on laajempi kuin juutalaisten Jehova. Nyt oli Jehovan juutalais-kansalliseen jumalankuvaan, semmoisena kuin tämä on Mooseksella ja profeetoilla, liittynyt jatkoksi vielä historia siitä, kuinka tämä Jehova astui maan päälle ihmisen, ainokaisen poikansa hahmossa, ja kuinka tämä poika sitten antoi itsensä kuolemaan sovitushriksi ihmisten syntien edestä.

Tämä uusi kehittyneempi kuva jumalan olennosta, jonka uudet kansat ovat omistaneet, on myöskin suuri edistysaskel, joka sekin ennen kaikkea etupäässä ilmenee muuttuneessa käsityksessä siitä mitä jumalan *palveleminen* on. Tämä uusi kristittyjen jumalankuva on nimittäin poistanut uhripalveluksen, jolla sekä juutalaiset vielä palvelivat Jehovaansa että myöskin uudet kansat entisiä pakanajumaliaan.

Apostolit, jotka olivat ottaneet tehtäväkseen murtaa nuo juutalaisten uhrikäsitykset ja valaa sijaan uusi käsitys sekä jumalasta että hänen palvelemisestaan, teroittivat kirjeissään juutalaisille kristityille enimmäkseen juuri uhrien tarpeettomuutta, niin että voi sanoa siinä olevankin avaimen heidän meille usein himmeiden opetuksiensa käsittämiseen. Erittäinkin ovat Paavalin opetukset ja tuo juutalaisille osoitettu heprealaiskirje, jonka tekijästä ei tosin olla aivan selvillä, tässä kohden merkilliset. Näkyy selvästi kuinka syvästi juutalainen uhrikäsitys oli Paavaliin itseensä juurtunut, kuinka elävä oli sen ohella hänen uusi vakaumuksensa siitä, että kaikki uhrit olivat tarpeettomat, ja kuinka suurina ponnistuksin hän puolestaan teki selittääkseen järjen avulla, mistä syystä uhri ennen oli ollut jumalalle otollinen, niin että "ilman verta ei ollut mitään anteeksiantamusta", kuten vanhassa testamentissa sanotaan, mutta nyt, Jeesuksen Kristuksen jälkeen, uhraaminen oli tullut kokonaan tarpeettomaksi. Hänen oppinsa tuli sentähden olemaan meille himmeitä ja usein pilventakaisia aatteita siitä, kuinka Jeesus muka oli kuollessaan kerran kaikkiaan vuodattanut tuon anteeksiantamukseen välttämättömän veren, ja kuinka siis kaikki se, mitä juutalainen laki määräsi tehtäväksi jumalan palvelemiseksi, oli nyt tullut tarpeettomaksi. Tätä tarkoittavat Paavalin alituisesti uudistuvat lauseet siitä, että Mooseksen lain määräämät "lain teot", s.o. uhrit ja ympärileikkaukset, eli koko ulkonainen jumalanpalvelus, eivät vapauta ihmistä synnistä, vaan synnistä vapauttaa ainoastaan *usko*. Täytyy vaan muistaa, ettei Paavali siis näitä "tekoja" vastustaessaan tarkoittanut Jeesuksen opettamia rakkauden töitä, sillä rakkauden töiden tekemisessä Paavalinkin mielestä jumalanpalvelus on.

Tämmöinen uusi oppi synnin lunastuksesta ilman uhrielukoita, Jeesuksen veren kautta, oli omansa astumaan ylimenon tavalla Euroopassakin pakanauskon sijaan, kun oli vähitellen totutettava pakanat pois vanhoista juurtuneista uhripalveluksen käsityksistä. Ja lunastusoppi onkin sentähden löytänyt yhtä otollisen maan kaikkialla uudemmissakin kansoissa, missä pakanallinen uhrikäsitys samalla tavalla on ollut voimassa ja ihmisten tietoisuuteen juurtuneena. Mitä kauemmas mennään niin sanotun Kristinuskon entisyyteen, sitä voimakkaampana on tämä verilunastus-opin puoli Euroopankin kansoilla edustettuna. Ja mitä myöhempään aikoihin tulemme, sitä enemmän lunastusoppi alkaa ensin hakea itsellensä uusia aatteellisempia selityksiä ja sitten vähitellen kokonaan häipyä. Niin että sitä mukaa kuin pakanallinen käsitys lepytysuhrin välttämättömyydestä on vähitellen kulumassa pois ihmisten tietoisuudesta, on tuo Paavalin perustama oppi Jeesuksenkin verilunastuksesta vihdoinkin tulemassa kokonaan tarpeettomaksi.

Paavalin mukaan uusi jumalanpalvelus edellyttää tosin semmoista "uskoa", että uhrijumalanpalvelus on Jeesuksen uhrityön tähden tarpeeton, koska jumala on sillä lepytetty yhtä ehdottomasti kuin ennen elukan uhriverellä; mutta tämä on ainoastaan uskon kieltooperäinen määritelmä. Uskon positiivinen puoli on Paavalinkin mukaan uskossa evankeliumiin eli siihen, että jumalan valtakunta on lähestynyt ja että ihmisen siis on tekeminen Jumalan tekoja, se on: palveleminen jumalaa teoilla, kunhan ei vaan Mooseksen ulkonaisilla "lainteoilla".

Paavalin selitykset, että Jeesuksen uhrikuolema ihmisten syntien edestä on todistus ihmisille tämän jumalan rakkaudesta heitä kohtaan, suuressa määrin muuttaa entistä juutalaisten ajatuskuvaa Jehovahasta.

Rakkaus on ihan uusi piirre lisäksi vanhan testamentin jumalankuvaan. Se on tietysti oleva yhtä ehdottomasti ainoastaan *ajatus_kuva* kuin entinenkin. Heprealaiskirjeessä nimenomaan sanotaan uskon olevan siinä, ettei epäillä näkymättömiä, se on: ei epäillä sitä, että tämä ajatuskuva on reaalin todellisuus. Ajatuskuva oli siis suuressa määrässä laajentunut. Paitsi Juudan kansan historiata, Mooseksen ja profeetain lausuntoja, joka kaikki yhä edelleenkin jäi tämän kuvan perustaksi, tuli kuvaan lisäksi juutalaisten historian jatkona lunastushistoria. Juutalaisten Jehovalta, niin selväpiirteisenä kuin hän heidän historiassaan esiintyykin, puuttui rakkauden ominaisuus. Mutta uudessa lunastushistorian täydentämässä kuvassa oli rakkauden ominaisuus valtavin piirre. Tämä uusi ominaisuus ei selventänyt Jehovan yksiväristä ja selväpiirteistä ajatuskuvaa, mutta vapautti sen jyrkästä kansallisesta rajallisuudesta tehden sen kelpaavaksi myöskin muille kansoille kuin juutalaisille.

Tämä juutalaisen kansallishistorian ja apostoli Paavalin yhteisesti piirtämä jumalankuva, nykyisen dogmatiikan, eksegetiikan ja kirkkohistorian viimeistelemänä, ilmoitetaan nyt meidän päivinämme siksi jumalankuvaksi, jota ihmisen on kuolemasta pelastuakseen rukoileminen.

Tästä uudesta jumalankuvasta ei kuitenkaan mikään teologia eikä mikään ihmisten oma tottumuksen voima ole voineet poistaa sitä kaksinaisuutta, minkä ylläviitattu historiallinen kehitys on siihen tuottanut. Heprealaisten Jehova oli yhtenäinen luonnekuva, joka heidän kansallisesta historiastaan itsestään nousee painuakseen semmoiseen ihmisen mieleen. Mutta kun tähän kokonaiseen

luonnekuvaan nyt liittyy ihan uusi piirre, joka on nimenomaan tarkoitettu olemaan yhtä voimakas ja vallitseva kuin entinen, niin kysytään jo paljon suurempaa kuvituskykyä saadakseen nuo kaksi ihan erilaista piirrettä sulamaan semmoiseksi yhtenäisyydeksi, joka tekee pysyvän mielikuvan mahdolliseksi. Ja nyt nuo piirteet eivät ole ainoastaan erilaiset, vaan ne ovat päälliseksi vastakohtia toisilleen. Heprealaisessa ajatuskuvassa vallitsee rankaiseva oikeamielisyys, koston etsiskely kolmanteen ja neljäljenteen polveen. Paavalin lisäpiirre taas on rakkaus, ja rakkauden pääominaisuus juuri on anteeksiannon *ehdottomuus*. Mutta mikään kuva ei pysy koossa mielessä, ellei sitä sido sisällinen yhtenäisyys. Ei riitä että vaan opetetaan ehdottomasti *yhdestä* jumalasta, jotta se pysyisi koossa; täytyy sen luonteenkin olla yhtä, kuten oli juutalaisten Jehovalla. Muussa tapauksessa ei mielikuvaa synny — psykologisen luonnonlain vaikutuksesta.

Sentähden kristillisen teologian päätehtävä onkin aina ollut koettaa juottaa nuo kaksi vastakkaista ominaisuutta yhdeksi, niin että samaan kuvaan soveltuisi yhtäaikaa sekä oikeamielisyys, jonka sopii käyttää ikuista helvettiä rankaisukeinonaan, että myöskin rajattomasti ja ehdottomasti anteeksi antava rakkaus. Kuten tunnettu, on teologia koettanut peittää tätä luonteen kaksinaisuutta muun muassa kolminaisuuden opilla. Mutta tämä keksintö ei ole syventänyt, vaan päinvastoin himmentänyt ja edentänyt ajatuskuvaa.

Silloin kuin jumalan ajatuskuva näin auttamatta kadotti selvyytensä ja yhtenäisyytensä, ei kuitenkaan selvän ja yhtenäisen kuvan tarve ollut suinkaan vähentynyt, vaan päinvastoin. Sillä niinkuin Paavalin uuden uskonnon koko kärki oli kohdistunut *yksilöllisen* autuuden oppiin (jota vastoin juutalaisilla oli kysymys *kansan* autuudesta), niin oli uusi jumalakin nyt oleva jumala jokaiselle yksityiselle ja piti siis olla myöskin selvä jokaiselle persoonallisesti. Ja kun vielä jumalanpalvelus ei enää ollut uhrielukkain tuomisessa papeille eikä ulkonaisten laintöiden noudattamisessa, vaan jumalanpalvelukseen vaadittiin juuri ajatuskuvan persoonallista omistamista, persoonallisia kääntymisiä rukouksessa tämän ajatuskuvan puoleen, niin on ymmärrettävää, että helposti omistettava, selväpiirteinen ja yksivärinen ajatuskuva oli päinvastoin tullut entistä monin verroin tärkeämmäksi.

Kun nyt teologian ponnistukset ja kirkonkokousten päätökset uuden, yhteytensä menettäneen ajatuskuvan selventämiseksi veivät luonnollisesti vaan yhä monimutkaisempiin ja ristiriitaisiin oppeihin, joita oli mahdoton semmoisinaan puheenalaisessa tarkoituksessa tarjota kansalle, ja kun toiselta puolen selvän jumalankuvan tarve yhä kasvoi, niin oli seurauksena *pakollinen luopuminen juutalaisten alkuperäisestä ankarasta vaatimuksesta, ettei saanut palvella mitään näkyviä kuvia*. Munkit kyllä säilyttivät itsellään virallista oppia yhtenäisestä jumalankuvasta, mutta kansalle piti antaa jotakin selvempää. Ja niin tämän vaikeasti koossa pysyvän ajatuskuvan sijaan tuli avuksi viljalti näkyviä erilaisia rukouskuvia. Kaikki kirkot täytyivät kuvilla. Jumalan äiti oli ensimmäinen, sitten ristiinnaulittu, sitten apostolit, sitten pyhimykset, niin että keskiajan taiteilijoilla oli täysi työ tätä hengen tarvetta tyydyttääkseen. Jokaisella oli oma rukouspyhimyksensä, jonka kuvan eteen hän vei kynttilänsä kirkkoon, — jonka puoleen hän rukouksissaan kääntyi, jota hän illoin aamuin ajatteli sen suuren käsittämättömän jumalan asemasta, jota hän ei voinut koossa pitää, ja josta oli lähempi selko vaan papistolla.

Katolinen kirkko ei kuitenkaan opettanut, että jumalanpalvelus oli yksinomaan rukouksissa ja uskossa noihin ihmeitä tekeviin madonniin ja pyhiin muinaisjäännöksiin, lunastukseen eli Jeesuksen veren ja lihan nautitsemiseen, vaan synninpäästöä antavan jumalanpalveluksen toinen puoli oli ennen kaikkea "teot", joita kaikki apostolit, ja nimenomaisesti apostoli Jaakob, muita selvemmin, vaativatkin. Näillä "teoilla" — *miserabile dictu* — tarkoitti kirkko kuitenkin etupäässä velvollisuutta ylläpitää papistoa ja kartuttaa kirkonkassaa almuilla, ja, kuten tunnettu, meni niin pitkälle, että paras teko oli kirkolle annettu selvä raha, joka merkitsi samaa kuin synninpäästö. Tästä seurasi katolisen kirkon lahoaminen. Tähän kohtaan uskonpuhdistajat suurimmalla voimalla iskivätkin.

Osoittaakseen nyt jumalan oman sanan perustuksella katolisen synninpäästöopin vääräksi, Luterus vetosi Paavaliin, sovittaen Paavalin opin "tekojen" ja "uskon" suhteesta toisiinsa keskiajan kokonaan uusiin oloihin. Luterus jätti huomioon ottamatta, että Paavali, kieltäessään teoilla jumalaa palvelemasta, oli tarkoittanut "teoilla" vanhoja Mooseksen opettamia jumalanpalvelusmenoja, ja selittänyt nämät tarpeettomiksi. Luterus käytti nyt Paavalin sanoja hyväkseen selittääkseen, että ihminen ei voi millään "teoilla" saada synninpäästöä, vaan ainoastaan "uskolla", kuten Paavali muka oli opettanut. Yhtä leveäkätisesti kohteli Luterus tätäkin Paavalin uskon käsitettä. Ollen ikäänkuin näkemättä, että Paavali puhui uskosta lunastukseen ainoastaan kieltooperäisessä merkityksessä eli — kuten ylempänä jo huomautettiin, — että Paavali puhui Jeesuksen verilunastuksesta ainoastaan sanoakseen että juutalaisten vanha elukkauhraus oli tullut tarpeettomaksi; unohtaen siis, että Paavalikin katsoi positiivisen uskon olevan sisällisessä uskossa Jumalan tahtoon eli juuri hyvien töiden käskyyn, Luterus teki tuon juutalaisille tarkoitettun lunastusopin positiiviseksi uskonkappaleeksi, joka antaa synninpäästön, ja kiivaudessaan katolista kirkkoa vastaan opetti, että kaikki ihmisten yritykset elämänsä pelastamiseen hyvien tekojen avulla ovat turhat.

Jumalanpalvelus siis Luteruksen opin mukaan ei suinkaan ole ihmisen omista yrityksissä elää oikein, vaan ainoastaan hänen persoonallisessa uskossaan lunastukseen ja autuuden lupaukseen.

Tämmöinen persoonallinen usko sanotaan syntyväksi synnin tunnosta eli, kuten Augsburgin tunnustuksen puolustuksessa sanotaan (3: 21): siitetään peljästyneessä omassatunnossa, joka tuntee jumalan vihan meidän synteimme tähden ja halajaa syntein anteeksisaamista ja synninpäästöä. — Tämän sisällisen uskon juurtuminen kansaan edellytti tietysti ennen kaikkea tietoa lunastuksen historiasta, se edellytti, että jokaisella kansan jäsenellä oli oma persoonallinen käsityksensä vanhan ja uuden testamentin jumalasta ja hänen pitkästä historiastaan. Ja niinpä katolisen kirkon madonnat ja pyhimykset, joiden tehtävänä oli olla käsittämättömän jumalankuvan sijassa jokaisen persoonallisina pikkukuvina, jälleen pyyhitään pois, ja niiden sijaan yksi ainoa ajatuskuva jälleen annetaan kansalle. Alkukirjat käännettiin nyt kansan omalle kielelle. Lunastusoppi lyhyin piirtein esitettiin kirjoitetuissa kaavoissa ja innokkain mielin ruvettiin tätä välitöntä ajatuskuvaa luvanneesta ja lupauksensa täyttäneestä jumalasta saarnoilla ja opetuksilla istuttamaan kansan tietoisuuteen. Tietysti tällöin oli tärkeintä ensiksikin sopia niin selvästi, lyhyesti ja täsmällisesti lausutuista sanoista kuin mahdollista, että kuva olisi kaikilla yksi. Se oli yhteisten tunnuskirjain ja Luteruksen katkismuksen tehtävä, joka tuli uuden jumalankuvan varsinaiseksi aapiseksi.

Ja niin meillä on tähän päivään saakka säilyneet nuo luterilaisen jumalankuvamme luomasanat:

"Minä uskon Jumalaan, Isään kaikkivaltiaaseen, taivaan ja maan luojaan, — Minä uskon Jeesukseen Kristukseen, Hänen ainoaan poikaansa, meidän Herraamme, joka sikisi Pyhästä Hengestä, syntyi Neitsyt Mariasta, piinattiin Pontius Pilatuksen aikana, ristiinnaulittiin, kuoletettiin ja haudattiin, astui alas helvettiin, nousi kolmantena päivänä kuolleista, astui ylös taivaaseen, istuu Isän Jumalan kaikkivaltiaan oikealla kädellä, sieltä on tuleva tuomitsemaan eläviä ja kuolleita. — Minä uskon Pyhään Henkeen, yhteen pyhään yhteiseen seurakuntaan, pyhain yhteyteen, syntein anteeksi saamiseen, ruumiin ylösnousemiseen, ja iankaikkiseen elämään. Amen."

Mutta tämä kolmiyhteinen Jumala ei sittenkään tarttunut kansan mieleen. Ja niin ei Luteruksenkaan kirkko tullut toimeen ilman näkyviä kuvia.

Kansan mielikuviutus, josta oli säilytetty pois kaikki katolilaiset apukuvat, haki luonnonlain pakotuksesta semmoista ajatuskuvaa, jonka mielessäpitäminen ei vaatisi koossapitämisen ponnistuksia. Täytyy huomata, ettei Luteruksen katkismukseen kirjoittama lunastusoppi, niin selvä kuin se oppina olikin, suinkaan tehnyt ajatuksen kuvaa yhdestä jumalasta yhtenäisemmäksi tai helpommin omistettavaksi. Mutta kun tarve *personallisesti* kääntyä jumalan puoleen oli juuri lunastusopin vuoksi tullut vieläkin tärkeämmäksi, niin on selvä, että jonkun uuden mielikuvan oli ennen tai myöhemmin astuminen hyljättyjen madonnain ja pyhimysten tehtävää suorittamaan. Ja tämmöiseksi kuvaksi tuli nyt *Jeesuksen persona*.

Selvä on, että kun lunastusoppi näin tuli kaiken autuuden kulmakiveksi ja jumalan rakkauden todisteeksi, niin pääpainon täytyi siirtyä siitä jäsenestä kolminaisuudessa, joka *vaatii* verilunastusta, siihen jäseneseen, joka sen kärsimyksillensä *suoritti*. Ja näin ennen pitkää oli Jeesuksen henkilö, semmoisena kuin jokainen sitä mielessään taisi kuvailla, muuttunut siksi ajatuskuvaksi jumalasta, jota saattoi pitää mielessään, kun rukoili tai suoritti muita jumalanpalvelusmenoja.

Niinkuin avatuista suluista täytyivät kaikki kirkot tällä uudella, helposti mielessä pidettävällä kuvalla. Ja pian oli Kristuksen kuva, tai ainakin joku ristin tapainen, kaivattu ja melkein välttämätön esine jokaisessa luterilaisessa kirkossa. Hän on täällä aina kuvattu jumaluuden merkki, sädekehä päähän. Milloin näemme hänen syntyneenä neitseestä Mariasta, paimenten ja tietäjain kumartamana, milloin kävelemässä veden päällä, säännönmukaisesti liehuville liepeillensä. Tavallisimmasti näemme hänet ristinpuussa riippumassa, lunastusaatteen vertauskuvana.

Huomattava myöskin on, että vasta siitä ajasta syntyy tapa rukoilla Jumalan asemasta Jeesusta. Ylimmilleen on tämä tapa kehittynyt meidän päivinämmä muutamissa lahkokunnissa, joiden jäsenet tekevät Jeesuksen kuvasta miltei aistillisen epäjumalan, ja nimenomaan opettavat, että kaikki pyrkiminen työllä ja teoilla jumalata palvelemaan on jumalan edessä turhuutta, ja että täytyy vaan omistaa ajatuskuva ristiinnaulitusta Jeesuksesta.

Mutta palatkaamme Luterukseen.

Luteruksen mukaan on jumalanpalveleminen siis: kääntyminen kolmiyhteisen jumalankuvan puoleen synnintunnosta heräävässä uskossa lunastukseen Jeesuksen uhrikuoleman kautta.

Tämän mukaan onkin meidän nykyinen luterilainen jumalanpalvelus muodostunut: Papiston tehtävä on ennen kaikkea antaa raamatunselityksillä käsitys oikeasta jumalankuvasta, ja alttaritoimituksen ja saarnan avulla synnyttää sanankuulijassa ensin uskoa ikuisten helvetin tuskien uhkaan, joiden on

herättäminen hänessä pelkoa ja synnintuntoa, ja sitten uskoa armoon eli syntien lunastukseen Jeesuksen veren kautta.

Ei voi kieltää, että edistysaskel katolilaisesta jumalanpalveluksen käsityksestä on olemassa. Uskoa, että maksamalla rahaa papistolle, messulla, paastoomisilla tai muilla tempuilla voisi jossakin tulevassa elämässä ansaita sielullensa autuuden, on todellakin suurta ja pimeätä taikauskoa. Niinikään on suuri edistysaskel, että välittömän jumalankuvan omistaminen tehdään jokaisen yksityisen asiaksi, ja luovutaan syöttämästä kansalle sen sijaan vaan madonna ja pyhimyksiä.

Kaikki olisikin ollut niinkuin olla pitää, jos mahdollisuus tämän jumalankuvan kehittymiselle tulevien aikakausien uusien ajatustapojen ja käsitysten mukaiseksi olisi jäänyt avonaiseksi. Mutta niin ei tapahtunut. Luteruksen kirjoitukset, tehtyinä kirkon tunnustuskirjoiksi, eivät jätä tällaista mahdollisuutta. Tapahtunut on, että vaikka Luterus itse lieneekin ajatellut alituista kehitystä tulevaisuudessa, ja vaikka hän tarkoitti kirjoituksillaan vaan vapauden sulkujen särkemistä, ovat samat poleemiset kirjoitukset nyt neljän sadan vuoden kuluttua vapauden suluksi tulleet. Vapautuminen oli siinä, että vapauduttiin katolilaisesta taikauskosta, jota sen papisto oman etunsa vuoksi tahallaan ylläpiti kansassa. Vapautumisen riemu syntyi siitä, että ihmiset huomasivat, ettei taikauskosta luopuminen hävittänyt jumalankuvaa, vaan että päinvastoin entistä totisempi, mahtavampi jumalankuva oli se, joka oli sopusoinnussa ihmisten silloisen järkeisen kehityksen kanssa. Luteruksen kirjoitukset huokuvat tätä taikauskosta vapautumisen riemua. Munkkilaisen latinan hän jätti syrjään, käytti leveätä arkipäiväistä, sukkeluuksista ja sanansutkauksista vilisevää saksaansa eikä välittänyt mistään teologisista traditsioneista. Mutta on muistettava, että Luterus ja hänen aikansa vapautuivat taikauskosta kuitenkin ainoastaan niinpaljon kuin silloisiin käsityksiin nähden kävi päinsä.

Tosin uskonpuhdistuksen yhteydessä tapahtuneet riidat protestanttisen kirkon keskuudessa osoittavat, että silloinkin jo saattoi vapautua vielä vähän enemmän kuin Luterus, kuten vapautui Kalvin ja Zvingli, ja myöskin vähän vähemmän, kuten n.s. reformeerattu kirkko. Olihan sitäpaitsi jo siihen aikaan semmoisiakin ihmisiä, jotka uskalsivat ajatella, että raamatunkertomus maailmanluomisesta on vaan taru, ettei Jeesus ole voinut syntyä neitseestä, ettei ehtoollisleipä ja -viini voi muuttua lihaksi ja vereksi, ettei voi löytyä mitään paikallista taivasta, johon Jeesus olisi näkyvästi kohonnut, eikä helvettiä, jossa hän olisi käynyt, ettei kolme voi olla yksi eikä yksi kolme, ja niin edespäin.

Mutta lukuunottamatta näitä harvoja aikansa käsityksien edelle kehittyneitä ihmisiä, ei siihen aikaan Luteruksen eikä yleensä ihmisten järkeä loukanneet semmoiset käsitteet kuin paikallinen taivas, helvetti, istuminen jumalan oikealla kädellä, piru. Taikauskoiset käsitykset olivat niin syöpyneet ihmisten mieliin, että vielä 17 ja 18 vuosisadallakin uskonnollisuuden nimessä vaadittiin noitien polttamista roviolla, koska nämä muka olivat pirun kanssa liitossa. Sentähden kaikki nuo käsitykset jatkuivat uskonpuhdistuksen mukana uuteen aikaan. Paljosta taikauskosta uskonpuhdistajat tosin vapautuivat, mutta paljon taikauskoa he vielä ottivat mukaan tunnuskirjoihinsa tulevien aikojen särjettäväksi. Ja, kuten sanottu, luonnollinen kehitys olisi sen jo tehnytkin, ellei nuo Luteruksen ja Melanktonin tilapäiset väitelmat katolista kirkkoa vastaan olisi muuttuneet jäykistyneiksi tunnustuskirjoiksi, joiden ohella ei mikään kehitys voinut tulla kysymykseen.

Siksipä on nyt uudelleen tapahtunut se, että luonnollinen ihmisymmärrys, joka ei hetkeksikään voi kehityksessä pysähtyä, on vuosisatojen kuluessa jälleen mennyt suuren askeleen eteenpäin, silloin kun tunnuskirjat eli virallinen uskonto yhä pysyvät samoina kuin 400 vuotta sitten. Olemme tulleet jälleen siihen, että ihmisjärjen vaatimus, joka tahtoo tunnustaa vaan semmoista mikä on sen kanssa sopusoinnussa, täytyy julistaa suureksi synniksi, ja nimenomaan täytyy opettaa, ettei järjellä muka ole tekemistä uskon asiain kanssa. Se seikka, ettei keskinkertainen talonpoika meidän aikanamme sallisi mitään muuttaa raamattunsa, uskontunnustuksensa tai edes virsikirjansakaan suomennoksessa, osoittaa hänenkin järkensä jo olevan edellä, eli hänenkin pelkäävän, että jos järjelle antaa hiukankaan sananvuoroa, niin koko tuo isiltä peritty, vanhojen sanamuodostusten varassa seisova jumalankuva kaatuu telineiltänsä, eikä sitten ole mitään sijaan pantavaa.

Mutta ihan uusimpana aikana on vielä pahempaan pulaan jouduttu:

Koko se lunastuskäsite, mikä on luterilaisen opin ydin, ei tahdo enää kaikissa ihmisissä synnyttää tarkoitettua mielletä ollenkaan. Niin yleisesti kuin vielä keskiaikana, ehkä muinais-germanilaisten uhrikäsitysten vaikutuksesta, tuo lunastusoppi tulikin omistetuksi, niin iteseselvästi kuin se jossakin kehittyneemmässä muodossa ehkä vieläkin muutamille ihmisille todistaa jumalan rakkautta heihin, ei se enää ole sovelias antamaan mielletä jumalan rakkaudesta niille ihmisille, joissa koko tuo sovintouhrin käsite on jo kokonaan ehtinyt hivuta pois siveellisestä tietoisuudesta. Ja niinpä meidän aikanamme on ihmisiä — ne lisääntyvät päivä päivältä — joiden mieleen tuo luterilaispaavalilainen lunastusoppi ei luo niin mitään jumalan kuvaa.

Omituisessa tilassa ovat meidän ajan lunastusopissa kasvatetut, mutta uhrikäsitteistä jo vapautuneet ihmiset. Heille on lapsuudesta saakka opetettu, mimmoiseksi jumala on ajateltava, kuinka tähän

ajatuskuvaan on uskottava ja kuinka sitä palveltava, — ja heillä ei synny mitään ajatuskuvaa!

Ja monta onkin heidän joukossaan, jotka luulevat, että koko syy heidän kykenemättömyyteensä jumalan palvelemiseen on mahdottomuus omistaa mitään ajatuskuvaa jumalasta. Pitääkö kääntyä takaisin katolilaisiin kirkkotunnelmiin ja pyhimyskuviin, niinkuin aikamme muoti vaatii ja niinkuin monet taiteilijoista ja kirjailijoista, ajan henkeä arvailten ovatkin tehneet?

Ei. Palata vielä kauemmas entisyyteen, alkulähteeseen asti.

Jos kaikki jumalanpalvelus pitää riippua siitä ajatuskuvasta, mikä meillä on jumalasta, niin tottapa silloin on tärkeintä ottaa selvä, mitä uskontomme perustaja itse ajatteli siitä jumalasta, jota hän sanoi palvelevansa.

Löytyykö Jeesuksella mitään opetuksia tästä asiasta? Ei. Ei sanaakaan siitä mimmoiseksi jumala on ajateltava. Päinvastoin:

"Ei astu kenkään ylös taivaaseen", ja "ei ole kenkään koskaan jumalata nähnyt."

Jeesus, kuten evankelioista näemme, kokonaan hylkäsi juutalaisen ajatuskuvan jumalasta, mutta ei asettanut mitään uutta kuvaa sijalle. Päinvastoin hän nimenomaan opetti, ettei kukaan voi jumalasta tietää mitään muuta kuin että jumala on *isä*, eli että ihminen on jumalan poika, joka itsenäisesti tuntee jumalan tahdon.

Jeesus määrittelee Isänsä yksinomaan niillä käskyillä, jotka hän antaa. Antamalla nämä käskynsä Jeesus herättää muissa ihmisissä tunnon samasta käskijästä eli samasta Isästä.

Näistä käskyistä on korkein rakkauden käsky, "Se on minun käskyni: että te rakastatte toisianne niinkuin minä teitä rakastin."

Sen vuoksi onkin yksi Jeesuksen oppilaista, Johannes, sittemmin määritellyt Jumalan rakkaudeksi, Jumala on rakkaus, sanoo hän. Tämä nyt voisi antaa aihetta käsitykseen, että Jeesuksenkin Jumala siis edellyttää määritelmää eli ajatuskuvaa. Mutta huomattava on, että tässä ei voi olla kysymys mistään rakkauden käsitteestä eli objektiivisesta rakkauden mielikuvasta, sillä tarkoitus on vaan sanoa, — kuten Johanneksen sanat kuuluvatkin: — että se, joka rakastaa, hän tuntee Jumalan, eli että ihmisen subjektiivinen rakkauden tunto on jumalan eläminen ihmisessä.

Toinen samallinen määritelmä jumalasta — sekin saman Johanneksen lausuma — on, että Jumala on "logos", järki, elämän järki, elämän sana eli elämän ymmärrys. Mutta silläkään ei tarkoiteta mitään määriteltävää, objektiivista käsitettä jostakin elämän järjestä, vaan sanotaan, että ihminen voi tuntea Jumalan omasta subjektiivisesta Jumalan äänen eli tahdon ymmärtämisestä hänen omassa sydämissään.

Rakkaus ja elämisen järki ovat siis ne subjektiiviset ominaisuudet, joiden avulla me tunnemme Jumalan, mutta ne eivät missään määrässä anna meille ajatuskuvaa Jumalasta.

Näemme siis, että Jeesuksen jumalanpalvelus ei lainkaan riipu jonkin ajatuskuvan olemassa olosta.

Ja juuri senvuoksi Jeesuksen jumalanpalvelus on olemukseltaan ihan toista kuin kaikki entinen jumalanpalvelus. Se on olemukseltaan myöskin toista kuin nykyinen luterilainen, katolilainen, kreikkalainen ja jokainen muu jumalanpalvelus, joka edellyttää ihmisten opettamaa ajatuskuvaa jumalasta.

Mitä erityisesti tulee luterilaiseen jumalanpalvelukseen, niin täytyyhän meidän heti nähdä, ettei se lainkaan pidä yhtä Jeesuksen oman jumalanpalveluksen luonteen kanssa. Ensiksikin Jeesuksen *usko* ei voi merkitä yhtä kuin meidän uskomme Paavalin ja Luteruksen piirtämään jumalankuvaan lunastuksineen, sillä tämmöistä jumalankuvaa hänellä luonnollisesti ei voinut olla jo siitäkin syystä, että "lunastus" ei ollut vielä tapahtunutkaan. Se mikä siis meitä pitäisi tehdä autuaaksi: usko lunastukseen, — sitä ei ollut edes olemassa Jeesuksella silloin kuin hän käyskenteli julistamassa jumalan valtakuntaa ja sairaita auttamassa. Jeesuksen "usko" oli, kuten olemme nähneet, usko siihen, että hän on kokonaan Isän vallassa, s.o. että Isä sekä elättää että suojelee häntä, ja että hänen ei tarvitse murehtia huomisesta päivästä eikä niistä, jotka väijyvät hänen henkeänsä ja vapauttaan, vaan hänen oli ainoastaan *tekeminen Isän tahtoa*.

Jeesuksen jumalanpalvelus ei siis ole mikään tekojen hylkääminen ja usko lunastukseen, vaan päinvastoin: koko usko on siinä, että hänen on tekeminen jumalan tahtoa eli rakkauden töitä.

Tähän nyt sanoo Luterus:

"Minä piinasin itseäni valvomisella, rukouksella, lukemisella ja muulla työllä. Niinkuin muutkin

kerjäläismunkit minä käyskelin reppu selässä pitkin kaupungin katuja, puhdistin ja lakasin kirkkoa ja olin sen ovenvartijana. Jos suinkin joku munkki tällä tavoin pääsisi taivaaseen, niin kyllä minäkin. Mutta kuta lähemmäksi Jumalata luulin tulevani, sitä kauemmas tulin hänestä. Jumalata ei tällä tavalla löydetä ei omilla töillä, vaan hän itse tulee meidän luoksemme."

Ja kun Luterus tämän on sanonut, selviääkin meille heti miten asia on. Luterus siis tarkoittaa "töillä" semmoisia töitä, joiden avulla on tarkoitus "päästä taivaaseen."

Tietysti. Jos jumalanpalvelemisella tarkoitetaan oman autuuden saavuttamista tulevassa elämässä, niin se tulee aina olemaan paastoamista ja kirkonpermantojen lakasemista, ja — voipi lisätä: — leivän ja viinin nauttimista, virsien veisaamista ja rukouksien lavertamista. Voihan vihdoinkin itse usko lunastukseen ja oblaattien nauttiminen olla kuollut ja tarkoittaa vaan oman vanhurskauden ansaitsemista eli toisin sanoen olla juuri noita hylättäviä "töitä."

Mutta Luterus sanoo vielä enemmän. Hän sanoo: "Voimaa ei eläviin töihin saa mistään muusta kuin uskosta lunastukseen. Ainoastaan usko lunastukseen voi vanhurskauttaa ihmisen."

Ja ne ovat juuri nämä sanat ja tämä ajatus, jotka tekevät luterilaisuudestakin vaan pelkän uskonlahkon, niin kuin on katolilaisuus ynnä muut tunnustuskunnat. Lahkolaisuuden tunnusmerkkinä on aina se, että jokainen lahko pitää omaa käsitystapaansa vanhurskautuksesta ainoana oikeana ja nimen omaan opettaa, että kaikki muut ovat mahdottomia.

Saattaa olla ihmisiä, jotka eivät voi tulla toimeen ilman opetettua ajatuskuvaa jumalasta ja jotka tarvitsevat uhrilunastuksen välikuvaa ymmärtääkseen, että jumala on rakkaus, Mutta se ei oikeuta tuohon väitteeseen, että muka millään muulla tavalla ei voi tuntea jumalaa rakkaudeksi ja saada voimaa rakkaudentöihin.

Niitä on ihmisiä, jotka ilman lunastusopin välitystä Jeesuksen *omasta* opista pääsevät totuuden tietoon, yksinkertaisesti vaan siitä opista, joka on lausuttu sanoissa: muuttakaa mielenne, sillä Jumalanvaltakunta on lähestynyt, — aivan niinkuin siitä opista heräsivät lukemattomat hänen aikalaisensa, siis ennenkuin lunastusopista oli vielä mitään uneksittukaan.

Jeesuksen oppi jumalanpalveluksesta ei ole mikään oppi teoista tai uskosta, joiden pitäisi vaikuttaa vanhurskautusta ja autuutta haudantakaisessa elämässä, vaan se on oppi nykyisyyden elämästä Jumalan tahdon täyttämiseksi. Elämä ja autuus on siis jumalanpalvelus itse. Tosi kyllä on, että jos "töitä" pidetään jumalanpalveluksena, mutta jumalana pidetään ulkonaista ajatuskuvaa ja autuutena taas tulevaista elämää paratiisissa, niin silloin nämä "työt" aina saavat ansion tavoittelemisen muodon. Mutta nämä työt eivät silloin vuodakaan Jeesuksen herättämästä, ihmisen omasta elämänyymmärryksestä, hänen omin korvin kuulemansa jumalan tahdon vaikuttimesta, vaan ovat kuolleita "ansion" tavoitteluja.

Kysymys töiden "ansiosta", joka kysymys on niin paljon sekasotkua maailmaan tuonut, katoa sitävastoin heti, kun jumalanpalvelusta ei käsitetä *keinona* autuaaksi päästäkseen, vaan elämänä ja autuutena itsenään. Silloin jumalanpalvelus ei enää voikaan olla kirkollisten temppujen suorittamisessa, vaan tulee olemaan välitön, henkisiä ja ruumiillisia ponnistuksia kysyvä työ elämänyymmärryksen toteuttamiseksi.

Jos siis Luteruksen yllämainitut työt, kuten kirkon lattian lakaseminen, olivat jumalanpalveluksena hyljättäviä, niin eivät kaikki työt siltä ole jumalanpalveluksena hyljättävät, niinkuin hän kuitenkin väittää.

Päinvastoin täytyy koko sydämmellä, koko järjellä ja koko mielellä vaan palata siihen, että juuri *työt* ovatkin jumalanpalvelusta, — ei tosin mitkään työt kirkolle ja omalle autuudelle, vaan työt totuudelle ja lähimmäiselle, jota Jeesuksen koko jumalanpalvelus oli.

Täytyy ymmärtää, että rakkaudentöitä ei tietysti voi tehdä muusta kuin rakkaudesta; ja kun rakkaus on Jumala, niin ei ihminen voi käskeä sitä tulemaan sydämmeensä ja laajentumaan siellä, ellei hän poista esteitä sen tieltä. Ihminen ei voi ajatustensa avulla synnyttää itseensä rakkautta eikä sitä synnytä myöskään semmoiset teot, joilla kyllä on ulkonainen rakkauden muoto, mutta joiden vaikutin on autuuden tavoitus. Ainoa mitä ihminen voi tehdä, on esteiden poistaminen rakkauden tieltä. Tarkoituksessa valmistaa sijaa omassa sydämmessään Jumalalle eli rakkaudelle kaikkiin lähimmäisiin eroituksetta, ihminen voi luopua niistä esteistä, jotka ovat tämmöisen rakkauden tiellä. Hän voi luopua omaisuudestaan, joka häntä estää köyhiä rakastamasta, hän voi luopua vallasta, joka estää häntä veljistyksistä palvelijain kanssa, hän voi luopua toimeentulonsa ajatuksista, jotka käskivät hänen kilpailla lähimmäisensä kanssa, hän voi luopua itsensä suojelemisesta, joka käskii häntä harjoittamaan väkivaltaa lähimmäistä vastaan. Ja sen mukaan kuin ihminen poistaa näitä esteitä rakkauden tieltä, sen mukaan rakkaus, Jumala, asettuu hänen sydämmeensä. Ja silloin vasta hän voi tehdä todellisia

rakkaudentöitä itsekään niitä huomaamatta, se on: niin, ettei oikea käsi tiedä mitä vasen tekee.

Kuten näkyy, nämä työt, esteiden poistaminen rakkauden tieltä, ovat juuri sitä, mitä Jeesus teki, kun hän tuli korvesta, jätti omaisensa, isänmaansa, juutalaisuutensa, jätti kaikki ajatukset toimeentulostaan ja itsensä suojelemisesta vainoojia vastaan. Rakkaus täytti hänen sydämensä ja hän oli Jumalan poika.

Voimaa tämmöiseen jumalanpalvelukseen ei Jeesus ammentanut mistään sakramenttien nauttimisesta tai mystillisestä uskosta lunastukseen, vaan hän ammensi voimaa omasta elämänyymmärryksestään, siitä tiedosta, että ihminen tämmöisessä elämänyymmärryksessä on Jumalan poika.

Samasta lähteestä ammensivat voimaa kaikki hänen aikalaisensa, jotka olivat hänen oppilaitansa. Ja niinpä vielä tänäkin päivänä ihminen voi, tietämättä mitään siitä, kuinka luterilaisen tai katolisen tai reformeeratun tai kreikkalaisen uskonlahkon mukaan tullaan autuaaksi, ammentaa voimaa jumalanpalvelukseen välittömästi tästä samasta Jeesuksen elämänyymmärryksestä.

* * * * *

Vielä voipi jäädä vastattavaksi kysymys, missä suhteessa *rukous* on jumalanpalvelukseen. Sillä joku voi sanoa: Jeesus itsekin palveli Jumalaa paitsi teoilla, myöskin rukouksella.

Luemme evankelioista todella, että Jeesus monessa tapauksessa rukoili. Ja kuinka toisin voisi ollakaan; sillä se, joka ymmärtää elämän niin, että ihminen on lähetetty maailmaan täyttämään Isän tahtoa, ei voi elää eikä toimia muuten kuin alituisesti katsoen sisään, jossa tämä Isän tahto, "sana" eli elämänyymmärrys keriytyy auki. Mutta siltä ei ole sanottu, että tällä rukoilemisella olisi hänen oppinsa mukaan jumalanpalveluksen nimi.

Päinvastoin todistaa rukous useissa tapauksissa heikkoutta, kykenemättömyyttä täyttämään Jumalan tahtoa. Rukous tapahtuu usein silloin kuin ihminen erehdysten ja kiusausten harhaanviemänä ei löydä sitä minuutta, joka on valmis rakkaudesta ihmisiin kestämaan ruumiillisia kärsimyksiä. Semmoisia rukouksia oli myöskin Jeesuksen rukous Getsemanessa, missä hän tiesi vainoojain lähestymisestä ja tunsu Isän tahdon olevan, ettei hän näitä vastustaisi vaan antautuisi taistelutta heidän käsiinsä. Hän rukoili silloin: "ota pois minulta tämä kalkki". Tämä rukous ei ollut jumalanpalvelusta, vaan jumalanpalvelusta oli vasta se, kun hän voitti hetkellisen heikkoutensa ja täytti Isän tahdon.

Rukoukseksi voi myöskin sanoa niitä hetkiä, joina ihminen kohoo henkensä korkeimmille huipuille, jolloin hänessä tapahtuu elämän ymmärryksen selventyminen, välittömyyden tunteminen hänen minuutensa ja isän välillä. Semmoinen on Jeesuksen ylistys opetuslasten palattua lähetysretkeltänsä, — semmoinen myöskin hänen viimeinen puheensa opetuslapsille.

Rukoukseksi voi vihdoin sanoa häiritsemätöntä ajatusten kokoomista päästäkseen omien vaikuttimiensa perille, verratessaan menettelyänsä ja askeleitansa elämänyymmärrykseen. Se on jokapäiväinen rukous. Semmoinen rukous on isämeidän-rukous, jonka lyhyeissä lauseissa kätkeytyy koko Jeesuksen elämänyymmärrys.

Tämmöiseen totiseen rukoukseen nähden on Jeesus nimenomaan sanonut (Matt. 6: 5-13): kun rukoilet, älä rukoile näkyvässä paikassa, vaan mene huoneeseesi ja sulje ovi, äläkä luule että sanain lateleminen on rukousta, niinkuin pakanat luulevat, kun he pyytävät itsellensä menestystä. Älkää te mitään pyytäkö, sillä Isä tietää mitä te tarvitsette, ennenkuin te rukoilettekaan. Kun siis rukoilette, niin ette tarvitse muuta kuin selvittää itsellenne se elämänyymmärrys, jonka te nyt olette omistaneet ja joka on lyhyesti lausuttuna seuraavissa sanoissa: Isä meidän j.n.e. (Vertaa Matt. 6: 5-13).

Kaikkein vähimmässä määrässä on jumalanpalvelusta siis se rukous, jota tosin ei koskaan tavata Jeesuksella, mutta joka on sitä tavallisempi meille: rukous oman aineellisen menestymisen hyväksi.

Tämmöinen rukous on aivan vieras Jeesuksen elämänyymmärrykselle, ja on, kuten hän itsekin sanoo, *pakanallinen*.

Siinähan Jeesuksen oppi eroaakin kaikista vanhoista uskonnoista, että nämät, annettuaan kuvan ulkonaisesta jumalasta, opettivat ihmisen voivan rukousten ja muiden temppujen avulla suosittaa tätä jumalaa ja siten välttää kärsimyksiä; mutta Jeesuksen oppi sitävastoin sanoo, ettei kukaan ole taivaissa käynyt tietääksensä mimmoinen jumala on, ja ettei kärsimyksiä ole tarkoitus välttää, vaan että niiden välttäminen ja oman menestyksen ajatteleminen hukuttaa ihmistä pois Isän tahdosta.

Muistelkoon jokainen omaa ajatuskuvaansa jumalasta, ja se on kylläksi, että jokainen ymmärtäisi sen mahdottomuuden.

Tämän kirjoittajalla oli ennen ajatuskuva jumalasta, se oli jokin suuri taivaansininen olento! Jos olisin sen tehnyt näkyväksi, olisin siniselle pohjalle heikosti piirtänyt ihmisolennon ulkoviivat. Olisin myöskin

hyvin voinut rukouksissani katsoa tähän piirustukseen, se olisi ollut minulle suora kevennys, en olisi silloin tarvinnut erityisesti ponnistaa pitääkseni ajatuskuvaa mielessäni. Minä olisin tottunut tähän kuvaan ja minulle se olisi muuttunut hyvin kalliiksi, niin etten olisi sallinut siinä mitään muuttaa, vaikka olisinkin nähnyt virheitä piirustuksessa. Ja aivan niinkuin pakana loukkaantuu, jos joku tulee ja kumoo hänen puujumalansa, aivan niin olisin minäkin loukkaantunut, jos joku olisi repinyt rikki minun paperijumalani, jonka edessä olin niin monasti pyytänyt menestystä ja onnea omalle itselleni.

Ja kuitenkin se oli revittävä.

Sillä ei ole olemassa mitään semmoista jumalaa, joka tahtoo ihmisen rukoilevan onnea ja menestystä itsellensä, vaan ainoastaan semmoinen, joka tahtoo, että ihminen omistaisi hänen tarkoituksensa maailman suhteen. Eikä voi ihminen palvella yhtä aikaa tuota entistä jumalan kuvaa ja tätä Isää. Ei auta hänen enää katsoa seinään tai omaan entiseen ajatuskuvaansa, vaan hänen täytyy katsoa itseensä, missä elämän Isä puhuu, ymmärtääkseen mitä varten hän on maailmaan lähetetty.

Tätä mahdottomuutta palvella yhtäaikaan Mooseksen Jehovata ja elämän Isää on Jeesus monella tavalla selittänyt. Kuten näimme jo alussa, hän lupasi herättää elävän temppelin, millä saattoi jumalaa palvella, — sittenkuin juutalaiset olivat ensin maan tasalle hävittäneet ulkonaisen temppelin, missä he jumalan palvelusta suorittivat. Vanhan jumalanpalvelusopin yhdistäminen hänen oppiinsa elävistä rakkauden töistä on, sanoi hän, samaa kuin paikata vanhaa vaatetta uudella veralla. Uusi vaate tulee siten revityksi ja vanhassa ei paikka pysy, vaan läpi tulee entistä suuremmaksi. Tai, sanoi hän, ei saa kaataa nuorta viiniä vanhoihin leileihin, sillä leilit pakahtuvat ja viini pursuaa ulos; vaan on uusi viini uusiin leileihinkin kaadettava.

Yhtä vähän yhteyttä Isän kansa on sillä ajatuskuvalla jumalasta, jota me vielä tänä päivänä palvelemme julkisilla polvennotkistuksilla, teoilla joiden tarkoitus on autuuden ansaitseminen, tai uskolla lunastukseen, Kristuksen ruumiin ja veren nauttimisella ynnä muulla semmoisella.

Ja sen tähden, kun Jeesus muinoin, hyväksymättä juutalaisten jumalanpalvelusta, ajoi ulos uhrielukat ja muut tämän jumalanpalveluksen välikappaleet, niin hän tänäpäivänä ihan samalla tavalla tulee meidän kirkkoomme, kumoo meidän viinimaljamme, sirottaa maahan leipäpalaset ja ennen kaikkea vetää viivan sen sädekehällä varustetun jumalankuvan ylitse, jonka pitäisi esittää hänen henkilöänsä.

Kaikkein viimeisinkin nykyaikainen "jumalanpalvelus", saarna ynnä sitä seuraavat kumartumiset rukoukseen, täytyy jo julkisuutensakin vuoksi olla hyljättävä. Saattaahan mennä kirkkoon kuuntelemaan kokeneen ihmisen puheita, — jumalan palvelusta se ei ole, eikä sitä siksi tee hypnotiseeraavat urkujen sävelet ja yhteiset kumartumiset. Jos ihminen sitä vastoin tahtoo syventyä omaan suhteeseensa Jumalaan niin ei hän hae julkista paikkaa. Hän menee huoneeseensa ja sulkee oven. Ja jos hänellä on sielläkin tarve panna kätensä silmille tai kumartaa päänsä pöytää vastaan, niin tulee se siitä, ettei hän tunne vielääkään olevansa kyllin häiritsemätön. Mutta kun koko seurakunta annetusta merkistä julkisesti kumartaa päänsä vartavasten laitettuihin kirkonpenkkeihin niin silloin ei ihminen kumarra ollakseen häiritsemätönä, vaan joko siksi, että ujostuttaa jäädä yksin pää pystyyn, tai siksi että tahtoo muuten seurata tapaa. Ja ennen kuin hän on isämeidän sisällyksen alkuunkaan päässyt, vaatii sama merkki hänet jo nousemaan.

Mikäli tämä "jumalan palvelus kirkossa" ei ole yksinomaan kokeneen ihmisen puhetta, vaan vielä seurakunnan opettamista julkisesti kääntymään jumalan puoleen rukouksissa ja alttarin edessä, on se suuressa määrin turmiollista. Se nimenomaan totuttaa ihmistä pitämään kirkossa-oloon, tuota kirkkotunnelmaa ja kumarruksiaan jumalan palveluksena; se panee hänet ylpeilemään semmoisista ulkonaisista rukoustempuista, joita luonnollinen ihminen enin ujostelee ja koettaa muilta salata; jumalanpalvelemisen asemasta totuttaa hänet silmäinpalvelemiseen, totuttaa pitämään hartaushetkiä ja kyöneleitä jumalalle otollisina tekoina.

Ja, ennen kaikkea, tällainen julkinen jumalan kumartaminen tempeleissä ja alttarien edessä panee ihmisen ehdottomasti hakemaan ja luomaan itselleen semmoista jumalankuvaa, jonka hän luulee muilla seurakunnan jäsenillä olevan. Mutta juuri tämä seikka, tämä jumalan hakeminen ulkopuolelta omaa henkeä, toisten ihmisten mukaan, kaikkein enin vieroittaa ihmistä Isästä. Sillä ihmisten opettama ajatuskuva jumalasta on mykkä ihmisen sydämmelle ja saattaa ilmaista tahtonsa ainoastaan toisten ihmisten välityksellä niin että nämä toiset tulevat määräämään myöskin mitä hänen on tekeminen ja jättäminen tekemättä tämän jumalan palvelemiseksi. Mutta Isä, jota ei voi mitenkään sanoissa eikä ajatuksissa kuvata, ilmaisee tahtonsa ainoastaan välittömästi jokaisen ihmisen omassa hengessä ja häntä voi palvella ainoastaan jokaisen oman ymmärryksen johdolla.

* * * * *

"Tulee aika, ettette tällä vuorella ettekä Jerusalemissa palvele jumalata. Hetki tulee ja jo nyt on, että totiset rukoilijat rukoilevat Isää hengessä ja totuudessa, sillä Isä tahtoo myös semmoisia, jotka häntä

rukoilevat."

Näin sanoi Jeesus samarialaiselle.

Juutalaiset pitivät pakanain näkyviä jumalankuvia epäjumalina ja kielsivät näiden palvelemisen. Tämöisten sukujumalien sijaan juutalaiset omistivat yhden ainoan, ajattelun, kansallisen kuvan Israelin kansan jumalasta ja palvelivat tätä kaikki samoilla Mooseksen määräämillä teoilla. Mutta aika on tullut ja jo nyt on, että jumalaa palvellaan ainoastaan rakkaudentöillä.

Ja aika onkin tullut, ettei ainoastaan pakanain puukuvia sanota epäjumaliksi, vaan että jokaista ajatuskuvaakin on semmoisena pidettävä, ja että jokaista jumalanpalvelusta, jossa tämän ajatuskuvan puoleen käännytään erityisillä toimituksilla, on sanottava epäjumalanpalvelukseksi.

Juuri tämä jumalankuvan ja kaikkien jumalanpalvelustapojen hylkääminen tekee Jeesuksen opin yleismaailmalliseksi ja vapaaksi kaikesta lahkolaisuudesta.

Mahdotontahan on ajatella, että joku nykyisistä lahkokunnista, luterilaisuus, katolilaisuus tai joku muu tulisi joskus koko maailmassa tunnustetuksi. Ja syy siihen on se, että kiinalaisen tai japanilaisen on mahdoton luoda itsellensä nykyisen kristikunnan jumalankuvaa josta toinen puoli on Israelin historiassa ja toinen lunastusopissa. Ja mitä taas jumalanpalvelukseen tulee, niin eroavat luterilainen, katolilainen ja kreikkalainen jo keskenänsäkin niin paljon, että vielä vähemmän koko maailma voi johonkin yhteen niistä suostua.

Yhteinen kaikille ihmisille erotuksetta voi ainoastaan se jumalanpalvelus olla, jonka mukaan ei saa olla *mitään* jumalankuvaa eikä *mitään* jumalanpalvelusmenoja, vaan ainoa jumala on Isä ja ainoa jumalanpalvelus rakkauden työt ihmisille eroituksetta.

Jeesuksen todellinen oppi on johto kansallisesta yhdyskunnasta maailmalliseen yhdyskuntaan.

End of Project Gutenberg's Mitä on jumalanpalvelus?, by Arvid Järnefelt

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MITÄ ON JUMALANPALVELUS? ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement,

you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. “Project Gutenberg” is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation (“the Foundation” or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase “Project Gutenberg” appears, or with which the phrase “Project Gutenberg” is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase “Project Gutenberg” associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™ .

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than “Plain Vanilla ASCII” or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original “Plain Vanilla ASCII” or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability,

costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

